

Walkorenmolen de Hoop te Tholen

De eerste berichten over windmolens te Tholen dateren van 1343/44, toen hier drie molens stonden. Twee ervan stonden op enige afstand van Tholen bij Schakerloo en in de Oud-Strijpolder. De molen van Endewege stond waarschijnlijk bij de plaats ter hoogte van de woning Hertenkamp 1. Ongetwijfeld waren het standerdmolens, het oudste type windmolen in onze streken. Het waren zogenaamde banmolens. Volgens het stadsrechtprivilege van 1366 moest iedere inwoner zijn graan laten malen op de molens van de heer van Tholen. In 1462 kreeg de stad de molens in eeuwigdurende erfpacht. Sedertdien mocht de magistraat molens stichten, onderhouden en afbreken naar welgevallen. Dit bleef zo tot de verkoop van de laatste stadsmolens in 1806.

Omstreeks 1562 is bij het stadje een nieuwe houten molen gebouwd die door zware storm in 1575 verloren ging. Direct daarna is een nieuwe 'stedemolen' gebouwd die in verband met de vernieuwing van de fortificatiewerken in 1604 in 1½ maand werd verplaatst naar een nieuw opgeworpen molenberg in het noordwestelijke bolwerk. In 1660 is deze vervangen door een nieuwe molen die in 1735 zo slecht was, dat het stadsbestuur besloot deze af te breken. Op dezelfde plaats het jaar daarop de huidige stenen stellingmolen de Hoop gebouwd.

De nieuwe molen was een ontwerp van molenmaker Van Domburg te Breda. Barend van Doesburg, eveneens uit Breda werd tot 'fabricq en opsiender' aangesteld. Deze laatste zorgde voor het maken van de houten delen en de aankoop van het materiaal. Het gaandewerk (het draaiende deel) maakte hij in Breda pasklaar.

Op 26 maart 1736 was het zover, dat Joan Plevier, stadsthesaurier, de eerste steen kon leggen met een zilveren troffel. Nicolaas Mouthaan en zijn knechts metselden de stenen romp. Smid Hendrik Scholting te Breda leverde het ijzerwerk en David Huysman maakte de vijftig rollen van iepenhout waarop de kap met het gevluucht moest draaien, evenals vier vangstukken (rem) van wilgenhout. Vermoedelijk is de molen nog hetzelfde jaar gereedgekomen.

De gebrekkige stedelijke financiën waren in 1806 de oorzaak dat de windmolen werd verkocht. Ary de Hond te Tholen en Johannis Bakker te Sint-Maartensdijk werden de nieuwe eigenaren. Tot de koop behoorde ook het gaandewerk van de watermolen bij de haven, een getijdemolen die in 1538 voor het eerst in

de stadsrekening is vermeld. Ook de inventaris van de windmolen, 12 zeilen, 20 bilhamers voor het scherpen van de molenstenen, een kruiwagen en een slee, konden zij overnemen. In 1815 werd C.M. Stoutjesdijk eigenaar van de Hoop. Door toename van de bevolking neemt deze in 1833 bij zijn molen een rosmolen in gebruik waardoor hij minder afhankelijk was van de wind. Deze werd echter overbodig na de bouw van de stenen stellingmolen de Verwachting aan de Vlasmarkt in 1848.

Kort voordien was de stad begonnen met het kegaliseren van de wallen en de aanleg van het stadspark. De nieuwe aanplant groeide voorspoedig en ook de bomen op de singels namen in 1865 zoveel wind uit de zeilen dat de molenaar het gemeentebestuur verzocht deze te kappen. De raad vreesde echter dat de bomen te weinig zouden opleveren omdat ze nog niet

de volle wasdom hadden bereikt en besloot deze niet te verkopen.

Deze belemmering van de windvang zal reden zijn geweest de molen 5.60 m te verhogen. Een meter onder de bovenrand van het metselwerk is een versnijding te zien van het oude en nieuwe metselwerk. Hierdoor is de huidige fraaie vorm met de schijnbaar te grote puilkap ontstaan. De verhoging heeft niet alleen positieve kanten gehad. De indeling als werkruimte is zeer ongunstig. De zolder op stellinghoogte is de luizolder, waar het hijswerk

voor de zakken koren zich bevindt. Onder deze zolder liggen respectievelijk de steenzolder en de maalzolder. Laatstgenoemde zolder behoort echter op stellinghoogte. Dit zijn de voornaamste werkruimten van een molenaar.

De molen werd tot 1901 bewoond. De laatste bewoners waren molenaar Hubrecht Dorst en zijn gezin.

Nadat er in 1906 elders in de stad een motormaalderij was gesticht, liet bovengenoemde molenaar Dorst in 1908 een machineruimte tegen de molenromp bouwen waarin een petroleummotor werd geplaatst. Deze dreef de twee op de begane grond van de molen geplaatste koppels stenen aan. Hij was daardoor niet meer afhankelijk van het wisselvallige klimaat met zijn onregelmatige winden. Het gebruik van motoren is ook deze molen bijna noodlottig geworden.

Reeds in 1930 wilde de eigenaar zijn molen onttakelen. Door tijdig optreden van het gemeentebestuur in samenwerking met de in 1923 opgerichte vereniging De Hollandsche Molen wist men vijf jaar uitstel te bereiken. Kort voor de afloop van deze termijn verbrijzelde de bliksem een roede en beschadigde de andere. Ook nu spanden eerdergenoemden zich in om de molen te behouden. Dit lukte met behulp van een loterij en een bazar. De molen is hierna hersteld met de as en roeden van de wipkorenmolen de Oud Strijder te Tienhoven (Utr.). Waarschijnlijk is toen ook het Engels kruierwerk aangebracht.

Na de Tweede Wereldoorlog waren er opnieuw moeilijkheden. Het inmiddels geëlektrificeerde maalbedrijf is in 1948 overgebracht naar een pand in de Oudelandsestraat. De molen werd hierna geheel verwaarloosd. Na moeizaam onderhandelen kon de gemeente in 1955 de Hoop aankopen. In de loop der jaren volgden enige restauraties en werd het ontsierende machinehuis in 1970 afgebroken.

In 1984 zijn nieuwe roeden aangebracht en in de daarop volgende jaren is de molen inwendig en uitwendig grondig opgeknapt. Weer geheel maalvaardig is deze in 1986 opgeleverd. Zonder gevaar voor afbrekende wieken laat de vrijwillige molenaar deze fraaie walmolen regelmatig draaien, zodat het weer een levend monument is.

J.Z., 2003.

Technische gegevens:

Type: ronde stenen bovenkruier met stelling

Hoogte stelling: 10,80 m

Aantal zolders: 7

Inrichting: twee koppels zeventiender stenen

Engels kruierwerk

Gewone Vlaamse of blokvang

Wiekvorm: Oud-Hollands opgehekt

Roeden: staal, fabr. Derckx te Beegden (L) van 1984

Vlucht: 23,50 m

In bedrijf: tot 1948

Literatuur:

M. van Hoogstraten.

De molens van Zeeland, 1972.

J.P.B. Zuurdeeg. De molens van Tholen, 1986.

Voor een bezoek aan de molen kunt u zich wenden tot vrijwillig molenaar O. Huiskamp, Prinses Beatrixstraat 21, 4691 GK Tholen, tel.-. 0166 602187.

